

Smernica o prevencii, identifikácii a riešení rovesníckeho násilia a šikanovania

Článok I

Účel smernice

- a) V súlade s Metodickým usmernením MŠ SR č. 36/2018, podľa § 3 písm. d) a o) zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov riaditeľ školy vydáva Smernicu o prevencii, identifikácii a riešení rovesníckeho násilia a šikanovania.
- b) Táto smernica vymedzuje základné znaky, formy a prejavy rovesníckeho násilia a šikanovania žiakov (ďalej len „žiak“), možnosti preventívneho pôsobenia a Metodiku k prevencii, identifikácii a riešeniu rovesníckeho násilia a šikanovania identifikácie a riešenia rovesníckeho násilia a šikanovania v nadväznosti na zodpovednosť školy a školského zariadenia podľa § 144 ods. 1 písm. o) a § 153 ods. 1 zákona a na práva žiaka podľa § 144 ods. 1 písm. i) a k) zákona v školách zriaďovacej pôsobnosti mesta Žiar nad Hronom.
- c) Cieľom tejto smernice je vzhľadom na závažnosť rovesníckeho násilia a šikanovania
 1. poskytnúť základné informácie:
 - zamestnancom, ktorí sa podieľajú na výchovno-vzdelávacom procese o formách, prejavov, návrhoch na riešenie, spôsoboch ich preventívneho pôsobenia,
 - zákonným zástupcom i žiakom o potrebe spolupráce, s príslušnými inštitúciami, ktoré tvoria podpornú sieť školy.
 2. stanoviť postup pri prevencii, identifikácii a riešení rovesníckeho násilia a šikanovania
- d) Ustanovenia tejto smernice sa rovnako vzťahujú aj na aktuálne platné dokumenty školy, na ktoré smernica odkazuje.

Článok II

Vymedzenie základných pojmov

- a) **Agresivita** je vnútorná tendencia jedinca reagovať útočne (je to prirodzená súčasť správania každého človeka), v nesocializovanej forme znamená reagovať a konať nepriateľsky.
- b) **Násilie** je úmyselné konanie jedinca alebo sociálnej skupiny s cieľom ovládať obeť¹, ide o formu ublíženia voči ľuďom, zvieratám alebo predmetom, spôsobuje bolesť, škodu, krivdu alebo ich hrozbu.
- c) **Agresívne správanie** v školskom prostredí - stáva sa sociálnou „normou“ na základe sýtenej nevhodnej klímy školy a nedostatku oceňovania úspešného správania, ktoré je súčasťou bežného života ľudí, ide o spôsob normalizácie žiaka a pedagóga, kde sa postupne strácajú schopnosti zlo rozoznať a pomenovať. Tým sa pre nás stáva násilie samozrejým, prestáva byť zlomom a nevynára sa pocit viny pri jeho páchaní.

¹ Ondrejkoovič (2000, s. 72-82)

- d) **Agresia a násilie** sú útoky² v školskom prostredí medzi:
- žiakmi (žiak – žiak) - rovesnícke násilie aj v žiackom kolektíve,
 - žiakov voči pedagógom (žiak – učiteľ),
 - pedagógov voči žiakom (učiteľ – žiak),
 - pedagógov navzájom (učiteľ – učiteľ) - vzťahmi v kolektíve,
 - zvonku - zákonných zástupcov žiakov voči konkrétnym učiteľom (fyzické, slovné), okolia voči existencii konkrétnej školy (napr. výhrady voči susedstvu - hlučnosť, resp. rasovo motivované).
- e) **Rovesnícke násilie** v školskom prostredí je klasifikované ako **priestupok**, ktorým žiak koná násilie v rovesníckej skupine. Je chápaný ako **porušenie školského poriadku**, súčasne ide o porušenie školského zákona §153, ktorý vymedzuje povinnosti žiakov v Školskom poriadku.
- f) **Rovesnícke násilie má najčastejšie tieto znaky:**
1. Konanie žiaka spravidla vo forme nepremyslených útokov voči žiakovi alebo skupine žiakov, ktorý si z rôznych dôvodov nevie riešiť svoju frustráciu bez násilného konania (žiak neovláda stratégie seba regulácie a riešenia konfliktov bez použitia násilia).
 2. Úmysel ochrániť seba i iných pri nečakanom násilnom útoku.
 3. Krátkodobé afektívne správanie žiaka, ktoré po nácviku sebaregulácie vymizne.
- g) **Šikanovanie je:**
1. úmyselný spravidla opakovaný útok voči žiakovi alebo skupine žiakov, ktorí sa z rôznych dôvodov nevedia alebo nemôžu účinne brániť,
 2. úmysel ublížiť druhému fyzicky alebo psychicky³,
 3. agresia jedného žiaka alebo skupiny žiakov⁴,
 4. prevaha agresora alebo skupiny agresorov nad obeťou⁵.
 5. Príklad: „Žiak je šikanovaný vtedy, keď je opakovane a dlhší čas vystavený negatívne konaniu jedného alebo viacerých žiakov. Za toto negatívne konanie sa považuje, keď niekto zámerne spôsobí, alebo sa pokúsi druhému ublížiť alebo spôsobiť nepríjemné pocity fyzickým kontaktom, verbálne alebo iným spôsobom” (Olweus, 1993).
- h) **Šikanovanie sa môže prejavíť:**
1. **v priamej forme**, najmä fyzickými útokmi, urázaním, nadávkami, posmechom, zosmiešnením, príkazmi agresora vykonať určitú vec proti vôli obeť, odcudzením vecí, vyhrázaním, zastrašovaním, vydieraním, zneužitím osobných údajov, fotografií, šírením nepravdivých informácií, kyberšikanovaním alebo
 2. **v nepriamej forme**, najmä prehliadaním, ignorovaním, zámerným vyčleňovaním z kolektívu alebo nedobrovoľným vystavovaním agresívnym situáciám.
- i) **Kyberšikanovanie je:**

² Ondrejkoovič (2001, s. 101)

³ Je potrebné úmysel dokázať

⁴ Je potrebné agresiu klasifikovať ako dlhodobú a premyslenú

⁵ Je potrebné dokázať prevahu

- priama forma šikanovania, pri ktorej ide o zneužitie informačno-komunikačných technológií (najmä telefónu, tabletu, internetu a sociálnych sietí) na úmyselné ohrozenie, ublíženie alebo zastrašovanie, pričom sa často vyskytuje v spojení s inými formami šikanovania.

Má najčastejšie tieto znaky:

1. sociálna prevaha alebo psychická prevaha agresora, nie je nutná fyzická prevaha,
2. agresor vystupuje často anonymne,
3. útok nevyžaduje fyzický kontakt agresora a obeť,
4. agresor spravidla nevidí priamu emocionálnu reakciu obeť na útok s ohľadom na anonymitu a odstup, ktoré informačno-komunikačné technológie umožňujú,
5. útoky sa šíria prostredníctvom internetu podstatne rýchlejšie ako inými spôsobmi,
6. útoky sú prístupné veľkému množstvu osôb,
7. agresor je schopný uskutočniť útok z rôznych miest,
8. útoky môžu mať dlhšie trvanie v čase,
9. obeť nemusí o napadnutí dlhšiu dobu vedieť,
10. obeť nemusí byť schopná identifikovať agresora,
11. zverejnené informácie, fotografie a audiozáznamy a videozáznamy môže byť náročné odstrániť z internetu.

g) **Šikanovanie môže napĺňať skutkovú podstatu priestupku.**

h) **Šikanovanie nie je** podpichovanie a jednorazová agresia, ale jav, ktorý napĺňa trojrozmerný model šikanovania, v ktorom je fenomén chápaný ako choré správanie, závislosť a ťažká porucha vzťahov. Ide o základné a neobvyklé formy šikanovania.

i) **Žiak, ktorý je agresorom, môže byť trestne stíhaný najmä za trestný čin:**

1. ublíženia na zdraví,⁶
2. obmedzovania osobnej slobody,⁷
3. lúpeže,⁸
4. vydierania,⁹
5. hrubého nátlaku,¹⁰
6. nátlaku,¹¹
7. porušovania domovej slobody,¹²
8. sexuálneho násillia,¹³
9. sexuálneho zneužívania,¹⁴
10. krádeže,¹⁵

⁶ § 155 Trestného zákona

⁷ § 183 Trestného zákona

⁸ § 188 Trestného zákona

⁹ § 189 Trestného zákona

¹⁰ § 190 Trestného zákona

¹¹ § 192 Trestného zákona

¹² § 194 Trestného zákona

¹³ § 200 Trestného zákona

¹⁴ § 201 - 201b Trestného zákona

¹⁵ § 212 Trestného zákona

11. neoprávneného užívania cudzej veci,¹⁶
12. poškodzovania cudzej veci,¹⁷
13. nebezpečného vyhrážania sa,¹⁸
14. nebezpečného prenasledovania,¹⁹
15. výroby detskej pornografie,²⁰
16. rozširovania detskej pornografie,²¹
17. prechovávaní detskej pornografie a účasť na detskom pornografickom predstavení,²²
18. ohovárania,²³
19. výtržníctva (napadnutie spolužiaka spolužiakom, hrubá neslušnosť)²⁴

j) Rovesnícke násilie a šikanovanie môžu naplňať skutkovú podstatu priestupku proti občianskemu spolunažívaniu²⁵ alebo priestupku proti majetku keď²⁶

1. Skutočnosť, že fyzická osoba nie je trestne zodpovedná z dôvodu nízkeho veku²⁷ nie je prekážkou na podanie žaloby vo veci náhrady škody, ktorú žiak spôsobil na majetku alebo vo veci náhrady ujmy, ktorú žiak spôsobil na zdraví. Zákonný zástupca žiaka a žiak zodpovedajú za škodu spoločne a nerozdielne.
2. Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec, ktorému je známy prípad šikanovania a neprijme žiadne opatrenie, môže byť stíhaný najmä za trestný čin
 - neprekazenia trestného činu,²⁸
 - neoznámenia trestného činu²⁹ alebo
 - ublíženia na zdraví³⁰.

j) Oznámenia o rovesníckom násilí a šikanovaní sa zasielajú ÚPSVaR. Ak nasvedčujú skutočnosti tomu, že ide o trestný čin, zasielajú sa orgánom činným v trestnom konaní (napr. Polícii SR, prípadne na Prokuratúru).

¹⁶ § 215 Trestného zákona

¹⁷ § 245 Trestného zákona

¹⁸ § 260 Trestného zákona

¹⁹ § 360a Trestného zákona

²⁰ § 368 Trestného zákona

²¹ § 369 Trestného zákona

²² § 370 Trestného zákona

²³ § 373a Trestného zákona

²⁴ § 364 Trestného zákona

²⁵ § 49 zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov

²⁶ § 50 zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov

²⁷ § 22 Trestného zákona

²⁸ § 341 Trestného zákona

²⁹ § 340 Trestného zákon

³⁰ § 158 Trestného zákona

Článok III

Postup pri prevencii rovesníckeho násilia a šikanovania

- a) Prevencia rovesníckeho násilia a šikanovania sa zabezpečuje v zmysle stratégie prevencie školy (Príloha č. 1 Stratégia prevencie rovesníckeho násilia a šikanovania) a v súlade s plánom preventívnych aktivít na príslušný školský rok najmä formou:
1. súčasti výchovno-vzdelávacieho procesu vrátane pozitívneho vplyvu osobnosti pedagogického zamestnanca³¹ a odborného zamestnanca v rámci každodenného vyučovania, obsahového zamerania a didaktiky predmetov a prierezových tém:
 - osobný a sociálny rozvoj,
 - mediálna výchova,
 - multikultúrna výchova,
 - ochrana života a zdravia,
 - výchova a vzdelávanie k ľudským právam,
 - výchova k občianstvu,
 - boj proti extrémizmu,
 - výchova k manželstvu a rodičovstvu a
 2. súťaží, hier, prednášok alebo diskusií organizovaných školou alebo organizovaných inými relevantnými subjektmi.
- b) Riaditeľ školy, výchovný poradca, koordinátor prevencie a triedny učiteľ priebežne informujú zákonných zástupcov, opatrovníka, osoby, ktorým súd zveril dieťa do osobnej starostlivosti³² alebo do pestúnskej starostlivosti alebo do starostlivosti budúcich osvojiteľov³³ (ďalej len „osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa“) alebo zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu o preventívnych činnostiach školy (Príloha č. 1 Stratégia prevencie rovesníckeho násilia a šikanovania).
- c) Pri realizácii preventívnych činností školy riaditeľ školy, výchovný poradca, koordinátor prevencie a triedny učiteľ venujú zvýšenú pozornosť efektívnosti týchto činností. Za efektívnu stratégiu v príslušnej oblasti sa nepovažujú jednorazové činnosti, kultúrne podujatia, moralizovanie a zastráňovanie, ale merateľné tréningové a mentorské programy počas celého obdobia vzdelávania žiaka.
- d) Riaditeľ školy, výchovný poradca, koordinátor prevencie a triedny učiteľ spolu vopred preverujú navrhované preventívne aktivity/činnosti školy s cieľom predísť nežiaducemu vplyvu neodborných činností, ako aj škodlivému vplyvu kultov, siekt či extrémistických organizácií na žiakov.
- e) Riaditeľ školy v rámci aktualizácie Prevádzkového, Organizačného a Školského poriadku školy oboznamuje s podstatou, formami a nebezpečnými dôsledkami rovesníckeho násilia a šikanovania:
1. všetkých žiakov príslušnej školy a ich zákonných zástupcov,
 2. zamestnancov príslušnej školy,

³¹ Meranie spätnej väzby, oceňovanie žiaka.....

³² § 48 Zákona č. 36/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

³³ § 103 Zákona č. 36/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

3. osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
 4. zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu.
- f) Riaditeľ školy zodpovedá za systémové aktivity školy v oblasti prevencie rovesníckeho násillia a šikanovania. Pri príprave a realizácii celoškolskej stratégie najmä:
1. vytvára pozitívne prostredie v škole,
 2. podporuje prosociálne správanie a vzťahy detí,
 3. určuje v školskom poriadku pravidlá správania sa vrátane sankcií za ich porušenie, používania informačno-komunikačných technológií (mobilných telefónov, tabletov, počítačov a iných komunikačných technológií) v priestoroch školy,
 4. zabezpečuje v súlade s pracovným poriadkom školy zvýšený dozor pedagogických zamestnancov cez prestávky, pred začiatkom vyučovania, po jeho skončení a v čase mimo vyučovania, najmä v priestoroch, kde k rovesníckemu násilliu a šikanovaniu už došlo alebo by k nemu mohlo dochádzať,
 5. informuje o postupe pri identifikácii a zistení rovesníckeho násillia a šikanovania, v súlade s Metodikou k prevencii, identifikácii a riešeniu rovesníckeho násillia a šikanovania najmä:
 - pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov,
 - žiakov,
 - zákonných zástupcov žiaka,
 - osoby, ktoré sa osobne starajú o dieťa,
 - zariadenie, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu,
 6. zabezpečuje v rámci tejto smernice zverejnenie kontaktných údajov inštitúcií, ktoré sa prevenciou a riešením rovesníckeho násillia a šikanovania zaoberajú,
 7. určuje v pracovnom poriadku školy povinnosť zamestnancov školy oznamovať podozrenie zo šikanovania a rovesníckeho násillia,
 8. zabezpečuje vzdelávanie pedagogických zamestnancov v oblasti prevencie rovesníckeho násillia a šikanovania, vrátane kyberšikanovania, prostredníctvom zvyšovania digitálnej gramotnosti učiteľov v súlade s Plánom profesijného rozvoja a Ročným plánom vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov školy),
 9. spolupracuje s odbornými zamestnancami príslušného Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (ďalej len „centrum“) a ďalšími odbornými pracoviskami poradenských služieb a preventívnych služieb v regióne, (Príloha č. 1 Stratégia prevencie rovesníckeho násillia a šikanovania),
 10. zapája do prevencie rovesníckeho násillia a šikanovania žiacku školskú radu, radu školy a zriaďovateľa.

Článok IV

Postup pri identifikácii a riešení rovesníckeho násillia a šikanovania v škole

- a) Riaditeľ školy zostavuje odborný tím zamestnancov školy, ktorý navrhuje a zabezpečuje stratégiu prevencie, odborný postup pri identifikácii a riešení rovesníckeho násillia a šikanovania. (Príloha č. 1 Stratégiou prevencie rovesníckeho násillia a šikanovania, Príloha č. 2 Metodika k prevencii, identifikácii a riešeniu rovesníckeho násillia a šikanovania).
- b) Školský zákon v § 153³⁴ stanovuje, že riaditeľ školy vydáva školský poriadok a všetkých informuje o jeho obsahu, vrátane obsahu tejto smernice: oboznamuje pedagogický i nepedagogický personál školy, zákonných zástupcov a žiakov školy na začiatku školského roka.
- c) Riaditeľ školy, výchovný poradca, koordinátor prevencie alebo iný poverený pedagogický zamestnanec školy v Metodike k prevencii, identifikácii a riešeniu rovesníckeho násillia a šikanovania podrobne rozpracuje identifikáciu, zisťovanie, riešenie a preverovanie rovesníckeho násillia a šikanovania
- d) Pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec v zmysle vypracovanej a schválenej metodiky je povinný rovesníckeho násillie a šikanovanie, alebo podozrenie z rovesníckeho násillia a zo šikanovania medzi žiakmi bezodkladne oznámiť výchovnému poradcovi, koordinátorovi prevencii, riešiť a každej jeho obeti bezodkladne poskytnúť pomoc.
- e) Škola si upravuje a aktualizuje prijatú stratégiu a metodiku pre prípady rovesníckeho násillia a šikanovania, vždy k začiatku školského roka. Úpravy musia byť v súlade s platnou legislatívou MŠVVaŠ SR ako aj ďalšími aktuálne platnými zákonnými normami – smernicami školy.

Článok V

Spolupráca školy s orgánmi činnými v trestnom konaní a orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

1. Riaditeľ školy je povinný oznámiť:
 - orgánom činným v trestnom konaní (Príloha č. 4 Oznámenie o podozrení spáchania priestupku alebo trestného činu) podozrenie, že sa žiak dopustil:
 - a) šikanovania,
 - b) spáchania trestného činu alebo opakovane páchal priestupky v súvislosti so šikanovaním.
 - orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (Príloha č. 4 Oznámenie o podozrení spáchania priestupku alebo trestného činu)
 - a) podozrenie podľa odseku 1a),

³⁴Zákon NR SR č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní, v znení neskorších predpisov.

- b) skutočnosti, ktoré ohrozujú obeť, agresora alebo svedkov, opatrenia, ktoré škola prijala.
2. Pedagogickí zamestnanci majú oznamovaciu povinnosť ak vznikne dôvodné podozrenie že dieťa alebo žiak je šikanovaný, týraný, zneužívaný - písomne informujú riaditeľa školy. V prípade, že majú informácie o páchaní trestného činu a neoznámia to, môžu byť trestne stíhaní. Pri podávaní podnetov na políciu alebo prokuratúru je potrebné popísať všetky zistenia, nie stanovovať či ide o fyzické alebo psychické násilie a pod.
3. Všetky postupy spolupráce medzi školou a orgánmi činnými v trestnom konaní a orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sú neoddeliteľnou súčasťou schválenej stratégie a metodiky.

Článok VI

Spolupráca školy so zákonnými zástupcami žiakov, osobami, ktoré sa osobne starajú o dieťa alebo zariadením, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu

- a) Pri podozrení na rovesnícke násilie a šikanovanie žiaka spolupracuje pedagogický zbor v zmysle schválenej metodiky školy.
- b) Pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci dbajú pri rozhovore so zákonným zástupcom obeť, agresora alebo svedka najmä na zachovanie dôvernosti informácií.
- c) O úkonoch podľa tohto článku a usmernení z metodiky výchovný poradca, koordinátor prevencie vyhotovuje zápis, z ktorého po jednom vyhotovení poskytne každej zo zúčastnených osôb.
- d) Všetky postupy spolupráce medzi školou a zákonnými zástupcami, osobami, ktoré sa osobne starajú o dieťa alebo zariadením, v ktorom je žiak umiestnený na základe rozhodnutia súdu v metodickom a trestnom konaní i konaní s orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sú neoddeliteľnou súčasťou schválenej metodiky.
- e) Všetky zúčastnené strany (pedagogickí zamestnanci, žiaci a zákonní zástupcovia) sú o tomto postupe informované vždy na začiatku príslušného školského roka.

Článok VII

Záverečné ustanovenie

1. S touto smernicou sú oboznámení všetci zamestnanci školy.
2. Triedni učitelia sú povinní oboznámiť s touto smernicou zákonných zástupcov aj žiakov školy (Príloha č. 5 Potvrdenie zákonného zástupcu o poučení o Školskom poriadku a Príloha č. 3 Informovaný súhlas a Poučenie o ochrane osobných údajov).
3. Smernica je prístupná všetkým pedagogickým zamestnancom školy, zákonným zástupcom i žiakom školy.
4. Smernica bola prerokovaná a schválená na Pedagogickej rade dňa 02.09.2020.
5. Táto smernica nadobúda platnosť od 01.09.2020.

Zoznam príloh:

1. Stratégia prevencie rovesníckeho násilia a šikanovania
2. Metodika k prevencii, identifikácii a riešeniu rovesníckeho násilia a šikanovania
3. Informovaný súhlas a Poučenie o ochrane osobných údajov
4. Oznámenie o podozrení spáchania priestupku alebo trestného činu
5. Potvrdenie zákonného zástupcu o poučení o Školskom poriadku
6. INŠTITÚCIE PODIEĽAJÚCE SA NA PREVENCIU, IDENTIFIKÁCIU A RIEŠENÍ ROVESNÍCKEHO NÁSILIA A ŠIKANOVANIA V OKRESE – ADRESÁR KONTAKTOV